

Η απολογία και η δίκη του Σωκράτη - Μια ερμηνεία για την καταδίκη του σε θάνατο

Ο Σωκράτης, κατά γενική ομολογία, θεωρείται ο πατέρας της σύγχρονης δυτικής σκέψης. Η δίκη και καταδίκη του σε θάνατο, από πολλούς ερμηνεύεται ως αποτυχία του δημοκρατικού πολιτεύματος, το οποίο τελικά πνίγει όσες φωνές είναι διαφορετικές. Ορισμένες νέες ακαδημαϊκές απόψεις, πάντως, προτάσσουν ότι η δίκη του Σωκράτη ήταν απολύτως νόμιμη αλλά και ότι ο ίδιος ο Σωκράτης ήταν αυτός που προκάλεσε το θάνατό του.

Ένα άρθρο της βρετανικής εφημερίδας Independent για τις συνθήκες θανάτου του Σωκράτη, με αφορμή την έκδοση ενός νέου βιβλίου για την πολιτική σκέψη και πρακτική στην αρχαία Αθήνα:

Η διαβόητη δίκη του Σωκράτη έχει ερμηνευθεί από πολλούς σαν μία από τις πρώτες και πιο δραματικές περιπτώσεις αποτυχίας της δικαιοσύνης, που κατέληξε στη θανατική καταδίκη του «πατέρα της δυτικής σκέψης». Ο Σωκράτης κατηγορήθηκε για «ασέβεια» και «διαφθορά των νέων», το 399 π.Χ., παρόλο που πολλοί ιστορικοί θεωρούν ότι οι κατηγορίες αυτές «εφευρέθηκαν» από τους προκατειλημμένους συμπολίτες του.

Πρόσφατα, ο Paul Cartledge, καθηγητής του Παν/μίου του Cambridge, εμφανίστηκε λέγοντας ότι η δίκη ήταν νομικώς ορθή και ότι ο Σωκράτης ήταν ένοχος, όπως τον κατηγορούσαν. Μάλιστα, ο καθηγητής πιστεύει ότι ο Σωκράτης προκάλεσε το θάνατό του.

Στο νέο του βιβλίο, “Ancient Greek Political Thought In Practice”, ο Cartledge αναφέρει ότι πολλοί πολιτικοί και ιστορικοί χρησιμοποιούν το παράδειγμα του Σωκράτη όταν θέλουν να αναδείξουν το πώς η δημοκρατία μπορεί να μετατραπεί σε οχλοκρατία. Εντούτοις, η περίπτωση του Σωκράτη δεν ανήκει σε αυτή την κατηγορία. «Όλοι ξέρουν ότι η δημοκρατία δημιουργήθηκε από τους Έλληνες, όμως δεν ήταν η δημοκρατία όπως την ξέρουμε σήμερα και τελικά έχουμε

καταλήξει να παραφράζουμε την ιστορία». «Οι κατηγορίες που βάρυναν τον Σωκράτη σε μας φαίνονται γελοίες, όμως στην αρχαία Αθήνα θεωρούνταν ότι υπηρετούσαν το κοινό καλό».

Στο βιβλίο του, ο Cartledge αμφισβητεί τα παραδοσιακά επιχειρήματα ότι ο Σωκράτης ήταν αμιγώς θύμα του πολιτικού συστήματος: Ιστορικοί επηρεασμένοι από αρχαίους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένου του Πλάτωνα, υποστηρίζουν ότι η ανοιχτή κριτική του Σωκράτη απέναντι στην αθηναϊκή πολιτική ελίτ, δημιούργησε πολλούς εχθρούς, οι οποίοι κατασκεύασαν τις κατηγορίες της «ασέβειας και διαφθοράς» για να τον κάνουν να σιωπήσει. Μία άλλη τάση, θεωρεί ότι τα μαθήματα του Σωκράτη δημιουργούσαν τις προϋποθέσεις εξέγερσης κι έτσι η καταδίκη του λειτούργησε σαν «παράδειγμα» για τους επίδοξους στασιαστές.

Ο Cartledge, πάλι, θεωρεί ότι η περίπτωση του Σωκράτη σχετίζεται με το ότι αμφισβητούσε την εξουσία πολλών από τους θεούς της εποχής του και υποστήριζε ότι τον οδηγούσε ο εσωτερικός του «δαίμονας», ένας όρος που, κατά τον Cartledge, μπορεί να ερμηνευθεί ως «ενόραση» αλλά και ως μία «σκοτεινή, υπερφυσική δύναμη», κάτι που δηλαδή εξαγρίωνε τους πιστούς.

Ο καθηγητής θεωρεί, επίσης, ότι ο ίδιος ο φιλόσοφος προκάλεσε το θάνατό του.

Σύμφωνα με τους αθηναϊκούς νόμους, μία τέτοια δίκη επέτρεπε στον κατηγορούμενο να επιλέξει την ποινή του. Ο Σωκράτης, αντί να λάβει σοβαρά αυτή την ευκαιρία που είχε, αρχικά αστειεύτηκε με την κατάσταση και μετά πρότεινε μία πάρα πολύ μικρή χρηματική ποινή. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι δικαστές τού επέβαλλαν τη θανατική ποινή. Ο ίδιος, αντί να τραπεί σε φυγή, δέχτηκε την ποινή, υποστηρίζοντας ότι «το χρωστούσε στην πόλη που τον μεγάλωσε και ο ίδιος έπρεπε να σεβαστεί τους νόμους της στο ακέραιο».

Ο Cartledge θεωρεί ότι ο φιλόσοφος «αναμφισβήτητα ήταν γενναίος, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως ένας “διανοούμενος-ήρωας”». Όμως η ιδέα ότι ο Σωκράτης ήταν αθώος και καταδικάστηκε σε θάνατο λόγω της «οχλοκρατίας» είναι λανθασμένη. Στα μάτια των Αθηναίων, ο αφανισμός του ισοδυναμούσε με κάθαρση».

Η καθηγήτρια Angie Hobbs, φιλόσοφος στο Warwick University, αναφέρει ότι, μέχρι πρόσφατα, οι κατηγορίες εναντίον του ερμηνεύονταν ως μία εκδίκηση των δημοκρατικών, εξαιτίας της σχέσης του με το ολιγαρχικό κόμμα. Η Hobbs αναφέρει ότι «ο Σωκράτης ενοχλούσε τους ανθρώπους με επιρροή. Ήταν αγενής

και απότομος. Εκείνη την εποχή, οι φιλόσοφοι θεωρούνταν επικίνδυνοι και δεν ήταν ο μόνος που είχε προβλήματα. Οι Αθηναίοι είχαν μάλλον δίκιο που ενοχλούνταν ελαφρώς από όλα αυτά που έκανε, που έβαζε δηλαδή τους νέους να αναπτύσσουν κριτική σκέψη».

Η Hobbs συμφωνεί ότι ο Σωκράτης «δεν έπρεπε να πεθάνει» αλλά και ότι «το έκανε πολύ δύσκολο για τους δικαστές του να μην του επιβάλλουν τη θανατική καταδίκη. Όταν οι φρουροί του ανακοίνωσαν ότι μπορεί να δραπετεύσει, αρνήθηκε».

«Ο Σωκράτης ήθελε να γίνει ένα είδος “μάρτυρας της φιλοσοφίας”. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η απολογία του στο δικαστήριο ήταν απίστευτα αλαζονική, καθώς έλεγε ότι «οι δικαστές μου πρέπει να μου είναι ευγνώμονες: τους βοήθησα να καθαρίσουν την ψυχή τους και πρέπει να μου χορηγούν δωρεάν γεύματα για όλη την υπόλοιπη ζωή μου».

Η ειδικευμένη στην κλασική περίοδο, καθηγήτρια Mary Beard, του Cambridge, συμπληρώνει: «Επενδύσαμε σε αυτόν. Τον αναγάγαμε σε φάρο της ελεύθερης σκέψης, επειδή ήταν πιστός σε αυτά που πίστευε (και στο δικαίωμά του να τα πιστεύει) μέχρι το θάνατο. Αλλά για τα μέτρα της αρχαίας Αθήνας, η τιμωρία του ήταν δίκαιη».

Ο Σωκράτης θεωρείται μία από τις ηγετικές φυσιογνωμίες της δυτικής σκέψης, αλλά οι ιδέες του έχουν διατηρηθεί μόνο μέσα από την καταγραφή των μαθητών του, κυρίως από τον Πλάτωνα, κάτι που για την ακαδημαϊκή κοινότητα θεωρείται προβληματικό.

Πηγή: tvxs.gr (από Independent)